

IKÄÄNTYNEIDEN OPISKELIJOIDEN TARPEIDEN HUOMIOINTI IKÄIHMISTEN
YLIOPISTON OPETUKSEN SUUNNITTELUSSA JA TOTEUTUKSESSA

Marja Nurminen

Lokakuu 2005

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	3
2 IKÄIHMINEN	3
3 IKÄIHMISTEN KOULUTUKSEN SUUNNITTELU	4
4 IKÄIHMISTEN YLIOPISTO KOULUTUKSEN TOTEUTTAJANA	5
5 IKÄIHMISTEN TARPEIDEN HUOMIOIMINEN OPETUKSESSA	6
5. 1 Opintojen sisältöjen suunnittelu	6
5. 2 Opetusmenetelmien valinta	7
5. 3 Oppimistilanteiden järjestäminen	9
6 POHDINTAA	10
LÄHTEET	11
LIITE 1: Haastattelurunko	13

1 JOHDANTO

Ennusteiden mukaan väestön ikärakenne tulee muuttumaan niin, että keskimääräinen ihmisten elinikä lisääntyy ja eläkeikäisten osuus väestöstä kasvaa. Suurten ikäluokkien lähetessä eläkeikää on odotettavissa, että iäkkäiden ihmisten opiskeluun osallistuminen lisääntyy voimakkaasti. Eläkkeelle ovat lähiaikoina siirtymässä sukupolvet, jotka ovat jo sisäistäneet elinikäisen koulutuksen strategian. On oletettavaa, että he eläkkeellä ollessaankin haluavat jatkaa opiskelua yhtä aktiivisesti kuin työikäisinä. He todennäköisesti osaavat myös vaatia aikuiskoulutukselta enemmän kuin aiemmat ikäluokat. Tämä tulee johtamaan siihen, että aikuiskoulutuksen voimavaroja on pakko lisätä ja kiinnittää entistä enemmän huomiota käytännön oppimistilanteiden ja oppimateriaalien kehittämiseen sekä oppisisältöjen monipuolistamiseen. (Koponen ym. 1994.) Avoimessa yliopistossa asia on tiedostettu. Jo vuodesta 1985 lähtien on Suomessa alettu järjestää ikäihmisille heidän tarpeitaan vastaavaa opetusta. Herää kysymys, miten ikäihmisten tarpeet käytännön todellisuudessa otetaan huomioon opetusta suunniteltaessa ja toteutettaessa. Pidän kysymystä tärkeänä ja lähden selvittämään asiaa.

2 IKÄIHMINEN

Ikääntyneistä ihmisistä on käytössä useita nimityksiä; puhutaan vanhuksista, ikäihmisistä, senioreista, eläkeläisistä, kolmannen iän kansalaisista jne. Vanhuuden tilastollinen määritelmä noudattaa eläkeiän alkamisikää. Kokemukset ovat osoittaneet, että kronologinen ikä ei vastaa toiminnallista ikää. (Hyppönen 1998.) Ihmisen ikääntyessä hänen toimintoihinsa alkavat vaikuttaa iän myötä tapahtuvat fyysiset ja psyykkiset muutokset. Tällaisia muutoksia ovat muun muassa aistien heikkeneminen, suoritusnopeuden hidastuminen ja voimien väheneminen. Väestön toimintakykyä selvittäneiden tutkimusten mukaan yksilön toimintakyvyn heikentyminen on selvästi havaittavissa 75. ikävuoden jälkeen. Toimintakyvyn aleneminen ei tapahdu kaikilla ihmisillä yhtä nopeasti, eivätkä sen eri osa-alueet heikkene samalla henkilölläkään samassa tahdissa. (Rusi 1998.) Tekijöitä, jotka aiheuttavat tätä vaihtelua, ovat muun muassa ikä, sukupuoli, kokemukset, koulutustausta, persoonallisuus, asenteet, sairaudet, vammat, fyysinen ja sosiaalinen ympäristö sekä erilaiset tilannetekijät (Hyppönen 2005).

3 IKÄIHMISTEN KOULUTUKSEN SUUNNITTELU

Opetus- oppimisprosessien painopiste on perinteisesti ollut lapsuudessa ja nuoruudessa. Nopeasti muuttuvassa maailmassa elinikäisestä oppimisesta on tullut uusi haaste koulutukselle. Ihmisten odotetaan olevan valmiita ja kykeneviä oppimaan ja uusiutumaan koko elämänsä ajan. (Rauste-von Wright & von Wright 2000.) Nykyisin ollaan sitä mieltä, että ikäihmisillä on paitsi valmiudet, myös oikeus opiskeluun.

Vanhustyön koulutustyöryhmä jätti 1980-luvun alussa mietintönsä, jonka mukaan tavoitteena on luoda edellytykset kaikille ihmisille, ikään ja asemaan katsomatta, mahdollisimman laajaan itsensä toteuttamiseen. Työryhmä katsoi, että eläkeikäisten tarve ja oikeus osallistua koulutukseen perustuu neljään koulutuspolitiikan tavoitteeseen: tasa-arvon lisääminen, yhteiskunnan jäsenten demokraattisten toiminta- ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen, hyvinvoinnin ja elämänlaadun parantaminen sekä kansojen keskinäisen yhteisymmärryksen ja rauhan edistäminen. Näiden tavoitteiden tulee ohjata opetuksen sisältöjen valintaa ja priorisointia sekä vaikuttaa koko koulutuksen sisältöön ja toteutukseen. (Koponen ym. 1994.)

Ikäihmisten opettamisessa pätevät pitkälle samat teoriat ja didaktiset keinot kuin muidenkin aikuisten kohdalla. Koulutusta suunniteltaessa on kuitenkin otettava huomioon tiettyjä asioita. Ikäihmisillä on usein paljon tietoa ja osaamista, mutta ikääntymiseen liittyvät muutokset ja opiskelukokemuksen puute saattavat aiheuttaa vaikeuksia opintoryhmässä, jota opetetaan samalla tavoin kuin nuoria. (Koponen ym. 1994.)

Ikääntyneiden osallistumisedellytyksiä Tikkasen (2003) mukaan heikentää heidän aikanaan saamansa vähäinen pohjakoulutus. Ikäihmisillä ei useinkaan ole valmiuksia nykyisten oppimismenetelmien hallintaan. Esimerkiksi itseopiskelu vaatii opiskelijoilta tiettyjä taitoja. Koulutuksen puitteet voivat myös vaikeuttaa iäkkäiden ihmisten opiskelua. Fyysisiä esteitä, kuten aistitoimintojen heikentymistä ei aina huomioida. Koulutuksen ajankohta tai pitkät matkat koulutuspaikalle voivat olla ongelma iäkkäämmille henkilöille. Kulttuuriset ja sukupolvierot vaikuttavat ikäihmisten koulutukseen hakeutumiseen. Aiemmistä koulukokemuksista johtuen itsetunto voi ikäihmisillä olla huono. Tiedotus ja neuvonta eivät välttämättä aina tavoita kaikkia. Tärkeä este on myös stereotyyppiset asenteet; oletetaan, että iäkäs ihminen ei enää opi uusia asioita. Nämä kaikki seikat on aiheellista ottaa huomioon ikäihmisten koulutusta suunniteltaessa.

4 IKÄIHMISTEN YLIOPISTO KOULUTUKSEN TOTEUTTAJANA

Erityisesti ikäihmisille tarkoitettu yliopistollinen opetus alkoi 1970-luvulla Ranskassa. Suomessa toimintaa on ollut 1985 lähtien. Ikäihmisten yliopistotoiminta on avoimen yliopiston erityismuoto. Sen tehtävänä on välittää ikäihmisille ajankohtaista tutkimustietoa sekä tarjota mahdollisuuksia omaehtoiseen yliopistolliseen opiskeluun ilman arvosana- tai muita suoritusvelvoitteita. Nykyisin opetusta järjestetään yhdeksässä yliopistossa joko nimellä Ikäihmisten yliopisto tai Ikääntyvien yliopisto. Kansainvälisissä yhteyksissä puhutaan Kolmannen iän yliopistoista. Avoimen yliopiston periaatteiden mukaisesti opiskelu on avointa kaikille kiinnostuneille iästä ja koulutustaustasta riippumatta. (Ikääntyvien yliopisto 2005.)

Ikäihmisten yliopistotoiminnan tavoitteena on tukea ikäihmisten selviytymistä muuttuvassa maailmassa tarjoamalla mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja samalla edistämään ikäihmisten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia sekä koulutuksellista tasa-arvoa. Toiminnalla pyritään vastaamaan ikäihmisten ajankohtaisiin koulutustarpeisiin, välittämään uusinta tutkimustietoa ikäihmisille sekä tukemaan ikääntymistä koskevaa tutkimustoimintaa. Ikäihmisten tietoa, kokemuksia ja asiantuntemusta pyritään käyttämään hyväksi ja näin lisäämään sukupolvien välistä vuoropuhelua. (Ikäihmisten yliopisto 2005.)

Ikäihmisten yliopisto järjestää monenlaista toimintaa, esimerkiksi Helsingin yliopistossa monitieteellisiä luentosarjoja, seminaareja, opintoretkeä, tietotekniikkaopetusta ja etäopetusta. Etäopetusryhmiä toimii myös ulkomailla: Saksassa ja Kanadassa. Osan toiminnasta yliopisto järjestää itse, esimerkiksi tietotekniikkaopetuksen ja seminaareja. Suurin osa toiminnasta järjestetään kuitenkin yhteistyössä muiden organisaatioiden kanssa. Opetusta järjestetään yliopistolla, kansalais- ja työväenopistoissa, hoitolaitoksissa, palvelukeskuksissa ja kulttuurilaitoksissa. Toiminta rahoitetaan opetusministeriön ja yhteistyökumppaneiden määrärahoilla sekä opiskelijamaksuilla. (Ikäihmisten yliopisto 2005.)

5 IKÄIHMISTEN TARPEIDEN HUOMIOIMINEN OPETUKSESSA

Selvittääkseni, miten ikääntyneiden ihmisten tarpeet huomioidaan Ikäihmisten yliopistossa, haastattelin Helsingin Ikäihmisten yliopiston erikoissuunnittelija Minna Laitinen-Karipohjaa. Haastattelusta sovittiin etukäteen puhelimitse. Sovittiin paikka ja ajankohta sekä varmistettiin lupa haastattelun nauhoittamiseen. Samalla käytiin alustavasti läpi aihepiiri ja alustava haastattelurunko, joka myös sähköpostitse lähetettiin haastateltavalle. Haastattelu tapahtui sovitus Avoimen yliopiston tiloissa. Tapahtuma nauhoitettiin ja kaikki sujui ilman suurempia teknisiä tai muita ongelmia. Haastattelun pääasiallisena teema-alueena oli: miten ikäihmisten tarpeet huomioidaan opintojen sisältöjä suunniteltaessa, opetusmenetelmiä valittaessa ja oppimistilanteita järjestettäessä. Seuraava teksti perustuu saatuun aineistoon haastattelijan kertomana sisältäen muutaman suoran lainauksen.

5. 1 Opintojen sisältöjen suunnittelu

Ikäihmisten yliopistossa tavoitteena ei ole suorittaa tutkintoa tai saada opintopisteitä, vaan opiskelu on tärkeää tiedon ja oppimisen itsensä vuoksi. Koulutustilaisuuksiin ikäihmiset tulevat lähinnä kehittämään itseä, avartamaan omaa ajattelua, solmimaan sosiaalisia kontakteja tai saamaan mielekkyyttä vapaa-aikaan.

Ikäihmisten yliopistossa luentojen ja luentosarjojen teemat ja sisältö suunnitellaan saadun palautteen pohjalta. Ne suunnitellaan lukukaudeksi kerrallaan yhdessä opiskelijoiden kanssa. Yhteinen opintojen suunnittelu toteutetaan pääsääntöisesti kunkin opintoryhmän omana suunnittelukokouksena. Näin ikäihmiset voivat itse vaikuttaa opetuksen sisältöön ja sen toteutukseen. Opetusohjelmat hyväksyy lopullisesti Ikäihmisten yliopiston johtoryhmä, jossa on edustettuna kaikki toiminnan kannalta keskeiset tahot.

Suunnitellaan palautteen mukaan, silloin tiedetään, että on myös kysyntää. – – Kokoonnutaan yhteen opiskelijoiden kanssa ja suunnitellaan seuraavan lukukauden luentosarjan teema. Ennen tätä tilaisuutta [kokoontumista] me kerätään heiltä [opiskelijoilta] näitä toiveita ja tehdään taustatyötä siihen, miten tällainen luentosarja voitaisiin rakentaa. Joskus tulee ihan valmis runko niin, että aiheet on mietitty ja myös luennoitsijaehdotuksia tulee – – eli hyvin asiakaslähtöistä suunnittelu on aina ollut. (Laitinen-Karipohja 2005.)

Opintojen sisällön suhteen opiskelijat ovat yleensä toivoneet, että heille kerrottaisiin uusimmista ja valmisteilla olevista tutkimuksista. Aiheina suosittuja ovat olleet ihmisen mieleen ja fysiologiaan liittyvät aiheet sekä taidehistorialliset ja kulttuurimaantieteelliset aiheet.

5. 2 Opetusmenetelmien valinta

Suosituin opiskelumuoto Ikäihmisten yliopistossa on monitieteinen luentosarja perinteisine luentotyöskentelyineen. Ikäihmisten yliopiston luentosarjat eroavat Avoimen yliopiston tutkintotavoitteisista luennoista siinä, että ne ovat lyhyempikestoisia. Luentosarjoja ei myöskään vedä sama henkilö, vaan jokaisella luennolla on oma luennoitsija. Luennon yhteyteen varataan aina 15–20 minuuttia aikaa keskustelulle ja luentojen välissä on kahvitauko, jolloin osallistujilla on mahdollisuus seurusteluun ja sosiaalisten suhteiden solmimiseen. Luennoitsijoina toimivat yliopiston opettajat tai joissakin tapauksissa eri yritysten tai organisaatioiden asiantuntijat.

Luennoitsijat ovat professoreita ja tohtoreita suurin osa tai sitten tutkijoita, jotka tekevät väitöskirjaansa. – – Väitöskirjantekijät ja myös emeritusprofessorit, tulevat mielellään puhumaan ja keskustelemaan – – Luennoitsijat itse saavat myös näistä keskusteluista eväitä itselle. Varsinkin historialluentosarjoissa on mahdollista keskustella henkilöiden kanssa, joilla esimerkiksi sota-ajalta on henkilökohtaisia kokemuksia. – – Joka luentosarjalla on aina niitä ihmisiä, jotka mielellään keskustelevat. (Laitinen-Karipohja 2005.)

Ikäihmisten mahdolliset rajoitteet, muun muassa aistien heikkeneminen, suoritusnopeuden hidastuminen ja voimien väheneminen pyritään ottamaan huomioon. Luennoitsijoiden kanssa keskustellaan etukäteen ja heille annetaan ohjeita, miten ottaa huomioon kohderyhmän tarpeet. Luennoitsijoita pyydetään esittämään asiat niin, että kuka tahansa ymmärtää. Mikrofonia pyydetään käyttämään, jos se vain on mahdollista, koska kuulijoiden joukossa voi olla huonokuuloisia. Luentosaleissa ja luokissa, joissa on huono kuuluvuus, yleensä on mikrofonit aina käytettävissä. Heikkonäköisiä ajatellen, pyydetään huomioimaan, että mahdolliset kalvot ja Power point -esitykset ovat selkeitä, ja että kalvoja ei ole kovin paljon. On pystyttävä keskittymään myös kuunteluun. Luennoitsijat ottavat usein opiskelijoita

varten kopiot kalvoista jo etukäteen. Liikuntarajoitteiset pyritään huomioimaan mahdollisuuksien mukaan. Nykyisin yleensä julkisissa tiloissa esteetön kulku on jo huomioitu melko hyvin.

Seminaariopiskelussa syvennyttään tiettyihin teemoihin pienissä, korkeintaan 20 hengen ryhmissä. Opiskelijat otetaan ryhmiin ilmoittautumisjärjestyksessä, koulutustaustalla tms. ei ole merkitystä valinnassa. Seminaarityöskentely on tarkoitettu ikäihmisille, muuten ryhmiä ei ole eriytetty. Opiskelijoista 80 % on naisia, joten miehiä kaivattaisiin lisää mukaan toimintaan.

Tietotekniikkaopetus tapahtuu Ikäihmisten yliopiston tiloissa, jonne on järjestetty pääsy myös pyörätuolilla tai rollaattorilla. Kurseja on monentasoisia sekä vasta-alkajille että edistyneemmille. Opetuksessa edetään rauhalliseen tahtiin opiskelijan taidot huomioiden. Opiskelijoilla on lisäksi kahdesti viikossa mahdollisuus käydä omatoimisesti harjoittelemassa ATK-luokassa. Silloin paikalla on koulutettu vertaistuutori ohjaamassa tietokoneiden käytössä.

Ikäihmisten yliopisto järjestää myös etäopetusta. Etäopetusryhmiä toimii muun muassa opistoissa, järjestöissä, palvelukeskuksissa ja vanhainkodeissa. Opiskelu tapahtuu ryhmäohjaajan johtamassa pienryhmässä. Oppimateriaalina käytetään ääniteluentosarjoja, joita voi tilata Ikäihmisten yliopistosta. Opetuspaketti sisältää seitsemän tai kahdeksan luentoa käsittävän ääniteluentosarjan, ohjaajan yleisoppaan, luentosarjakohtaisen ohjaajan oppaan, oheismateriaalia sekä ryhmäohjaajan perehdytyksen tehtävänsä.

Näitä etäopetusryhmiä on myös palvelukeskuksissa eli siellä on myös fyysisesti heikompikuntoisia ihmisiä opiskelijoina. Tämä onkin yksi idea, että tätä yliopisto-opiskelua voidaan viedä myös sellaisille henkilöille, jotka eivät itse välttämättä pääse liikkumaan niin helposti tai sitten ei ole mahdollisuutta osallistua esimerkiksi näille meidän [Ikäihmisten yliopiston] luentosarjoille. (Laitinen-Karipohja 2005.)

Verkko-opetustakin on kokeiltu Ikäihmisten yliopistossa noin kolme tai neljä vuotta sitten, mutta silloin aika ei ollut vielä otollinen tämän tyyppiselle toiminnalle. Toiminnan ja opetuksen esitteet ovat kuitenkin jo luettavissa verkossa. Tällä hetkellä Avoimessa yliopistossa on tekeillä Suomen historiaa käsittelevä uusi verkkokurssi. On suunniteltu, että

Ikäihmisten yliopisto ottaa siitä osan ja muokkaa ikäihmisille sopivaksi eli, siitä jätetään suoritusosuus pois ja lisätään keskustelua ja mahdollisesti myös pientä työskentelyä verkossa. Lisäksi on suunniteltu ottaa alkuun ja loppuun mahdollisuus tavata ”nenäkkäin”, jolloin voidaan antaa tarvittaessa ohjausta teknisissä asioissa, ettei kynnys osallistumiseen nousisi liian korkeaksi.

5.3 Oppimistilanteiden järjestäminen

Ikäihmisten yliopiston opetustapahtumat järjestetään päiväsaikaan. Tietotekniikkaopetus ja seminaarityöskentelyt aloitetaan useimmiten klo 10 tai 11 ja luennot klo 13 tai 14. Harvoin toimintaa on enää klo 16 jälkeen.

Meidän kannalta se [päivällä opiskeleminen] on hyvä asia ja varmasti opistojenkin kannalta, työväenopistojen ja kansalaisopistojen kannalta. – – Luonnollisesti ikäihmiset haluavat, että se [opiskelu] on päiväsaikaan, että heidän ei tarvitse suurissa ruuhkissa olla, silloin kun kaikki muutkin on liikenteessä ja sitten talven sääolosuhteet ja pimeys – –. (Laitinen-Karipohja 2005.)

Opiskelupaikat vaihtelevat riippuen yhteistyökumppanista, eikä opistolla aina ole mahdollista tietää, miten paikalliset järjestelyt tapahtuvat. Pyrkimyksenä on kuitenkin ottaa huomioon ikäihmisten tarpeet, kuten esimerkiksi mikrofonin käyttö kuuluvuuden varmistamiseksi ja esteetön pääsy opetustiloihin. Varsinaisesti mitään erityisiä opetusvälineitä ei ikäihmisiä varten ole käytössä.. Ikäihmisten opetusjärjestelyissä luentojen yhteydessä on yksi tärkeä asia: kahvituksen järjestäminen.

Se kahvi! – – Opisto järjestää kahvituksen; kattaa sen siihen luentosalin ulkopuolelle, että ihmiset voi tauolla käydä sitten juomassa. Ihmisillä on usein myös sosiaalinen motiivi, tulla tapaamaan vanhoja ystäviä ja siinä saa myös uusia ystäviä. (Laitinen-Karipohja 2005.)

Opettajia tai luennoitsijoita ei ole varsinaisesti koulutettu nimenomaan iäkkäiden ihmisten opettamiseen, muuten kuin keskustelemalla ja antamalla ohjeita luennoista sopimisen yhteydessä. Opettajilla on kuitenkin usein kokemusta ja ymmärrystä ottaa huomioon kuulijansa. Pitkään kurseja vetäneet tietävät kokemuksensa perusteella, että kannattaa edetä verkkaiseen tahtiin.

Luentosarjojen yhteydessä kuulijoilta kerätään aina kirjallista palautetta. Palautetta saadaan myös kurssisihteeriltä, joka on paikalla luennoilla sekä luennoitsijoilta. Palaute on tärkeää opetuksen järjestämisen kannalta jatkossa. Joskus saadaan kriittistä palautetta yksittäisiltä henkilöiltä, lähinnä silloin, kun luennoitsijan mielipide ei vastaa kuulijan omaa mielipidettä, mutta yleensä saatu palaute on ollut positiivista.

6 POHDINTAA

Tänä päivänä puhutaan paljon elinikäisestä oppimisesta. Mahdollisuus elinikäiseen oppimiseen konkretisoituu ikäihmisten opiskelussa. Avoimessa yliopistossa kaikilla kiinnostuneilla on ikään ja pohjakoulutukseen katsomatta oikeus opiskella. Normaalisti Avoimen yliopiston opiskelussa tavoitteena useimmiten on opintopisteiden kerääminen, ammattipätevyuden lisääminen tai tutkinnon suorittaminen. Ikäihmisillä tätä tarvetta ei yleensä ole. Ikäihmisten yliopisto välittää ihmisille yliopiston tutkimustietoa ilman tutkintovaatimuksia, jolloin kynnys lähteä opiskelemaan on huomattavasti matalampi. On tärkeää, että ikäihmisillä on oma yliopistonsa. Moni iäkkäämpi ihminen ei välttämättä halua osallistua luennoille, joilla on vain nuoria, joilla opiskeluun liittyvät tarpeet ovat erilaiset kuin heillä itsellä.

Ikäihmisten yliopistossa opiskelijoilla on mahdollisuus aktiivisesti osallistua ohjelmien suunnitteluun. Tämä on hyvä asia, sillä silloin opiskelun tarjonta ja kysyntä kohtaavat toisensa paremmin. Ikäihmiset ovat hyvin heterogeeninen ryhmä ja heillä on erilaisia tarpeita opiskelun suhteen. Opetusta on mahdotonta järjestää niin, että jokaisen tarpeet tulee huomioida, mutta yhdessä suunnittelemisen lisää mahdollisuutta löytää enemmistöä kiinnostavat opiskelukohteet ja -sisällöt. Uskon, että ikäihmisen itsetuntoa myös kohottaa se, että saa olla itse päättämässä näin tärkeistä valinnoista.

Ikäihmisten yliopisto järjestää monipuolista toimintaa kiinnostuneille ihmisille. Opiskelu ei välttämättä edellytä pitkäaikaista sitoutumista, sillä luentosarjoista voi halutessaan valita pelkästään ne osiot, jotka eniten kiinnostavat. Positiivista on, että opetusta järjestetään, etäopetuksen muodossa, myös henkilöille, joilla on vaikeuksia tulla luentopaikoille esimerkiksi terveydentilan tai pitkien matkojen vuoksi. Näin opetus tavoittaa paljon ikäihmisiä, joille opiskelu muuten ei olisi mahdollista.

Ikäihmisten yliopistossa yksi toiminnan lähtökohta on tieteellisen tiedon ja elämäkokemuksen kohtaaminen oppimisprosessissa. Ikäihmisten opiskelussa korostuu vuosien varrella saatu elämäkokemus. Ikäihmisillä on usein paljon annettavaa sekä käytännön taitojen että perinnetiedon ja elämäviisauden alalla. Näitä kannattaa hyödyntää opetusta suunniteltaessa. Ihminen on oppimiskykyinen koko elämänsä ajan. Ikäihmisten opetuksessa on kuitenkin otettava huomioon ikämuutokset, lähinnä aistien heikkeneminen ja yleinen toimintojen hidastuminen. Pienillä käytännön työtapojen muutoksilla voidaan usein helpottaa ikäihmisten oppimista ja mukana pysymistä. Tästä on hyvänä esimerkkinä Avoimessa yliopistossa suunnitteilla oleva verkkokurssi, josta ollaan muokkaamassa ikäihmisille sopivaa versiota.

Yhteiskunnan kannalta ikäihmisten opiskelua ja opintomahdollisuuksien kehittämistä voidaan pitää hyödyllisenä investointina. Opiskelun avulla ikäihmiset säilyvät aktiivisina ja toimintakykyisinä pidempään. Opiskelu auttaa luomaan sosiaalisia kontakteja ja näin ehkäisee ikäihmisten syrjäytymistä ja masennusta. Opiskelu tuo lisäksi mielekkyyttä vapaa-aikaan ja auttaa kehittymään ihmisenä ja löytämään enemmän tarkoitusta elämälle. Isto Ruoppilaa (1998) lainaten: ”Tulee lisää vuosia elämään, mutta myös elämää näihin vuosiin.”

LÄHTEET

Hyppönen, H. 1998. Vanhuuden ja vammaisuuden käsitteistä. Saatavilla www-muodossa: <<http://www.stakes.fi/include/incc301.html>> . Luettu 6.10.2005.

Ikäihmisten yliopisto -esite. 2005. Helsingin yliopisto. Avoin yliopisto.

Ikääntyvien yliopisto – Avoin yliopisto Suomessa. Saatavilla www-muodossa: <<http://www.avoinyliopisto.fi/avoimet/ikis.html>>. Luettu 5.10.2005.

Koponen, P-L., Pohjolainen, P., Ruth, J-E. & Sihvola, T. 1994. Viisas vanhuus. Seniorikoulutuksen käsikirja. Helsinki: Hakapaino Oy.

Rauste-von Wright, M. & von Wright, J. 2000. Oppiminen ja koulutus. 1. – 7. painos. Juva: WS Bookwell Oy.

Ruoppila, I. 1998. Johdanto (osiossa Vanhuus). Teoksessa P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.). Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissään. 1. – 3. painos. Porvoo: WSOY. 400–407.

Rusi, R. 1998. Vanhusten toimintakyvyn merkitys tutkimusten valossa. Teoksessa T. Parviainen. Näkökulmia vanhusten hoitotyöhön. Tampere: Tammer-Paino Oy, 25–49.

Tikkanen, T. 2003. Elinikäinen oppiminen – elämän hallinta ja ihmisenä kasvu. Teoksessa E. Heikkinen & T. Rantanen. Gerontologia. 1. painos. Duodecim. Tampere: Tammer-Paino Oy, 408–417.

Haastattelut:

Laitinen-Karipohja, M. Erikoissuunnittelija. Helsingin yliopisto. Avoin yliopisto. Ikäihmisten yliopisto. Helsinki. 10.10.2005.

LIITE 1: Haastattelurunko

MITEN IKÄÄNTYNEIDEN TARPEET OTETAAN HUOMIOON IKÄIHMISTEN YLIOPISTON OPETUKSESSA

Taustatietoja

- haastateltava
- Ikäihmisten yliopisto

Miten ikääntyneiden tarpeet otetaan huomioon ikäihmisten yliopiston opetuksessa?

Opintojen sisältöjen suunnittelu

- opetuksen / opiskelun tavoitteet
- aihevalinnat ja oppisisällöt
- ikäihmisten mahdollisuudet vaikuttaa opintojen sisältöihin

Opetusmenetelmien valinta

- käytössä olevat menetelmät
- ikäihmisten rajoitteiden huomioiminen:
 - oppimisvalmiudet
 - aistien heikkeneminen
 - toimintojen yleinen hidastuminen
 - jaksaminen
- liikuntarajoitteet

Oppimistilanteiden järjestäminen

- opetusryhmät
- opetuksen ajankohta
- opiskelupaikan valinta
- opetusvälineet
- muut järjestelyt

Muuta asiaan liittyvää

- opettajien valmiudet tehtävään / koulutus
- saatua palautetta
- esiin tulleita ongelmia